

Հրոփսիսմայի խաթունին
Որ փոխեցաւ ի կեանս թժ ՌՄԸին

8.

Գիր դէ	Դժ զգէ
« Իրբէս	Կոր է
զինդէ	մահ
վր. սրտի	ճան զտէր
ք	

Դուստր իմ ցանկալի, Տուտի նազելի.
Մահ քո յողբալի, արար զիս լալի.
Մաղիկ նոնենի, կանանչ վարդենի.
Եղարդ ի շիրմի, ի հող տապանի.
Հնգից երրկաց մինչ հասեր ամաց,
Մեկնեալ ի փառաց, իշեր ի կենաց.
Փոխան հարսանեաց զգեստուց բնեզաց,
Կտաւ պատանեաց զքեզ զարդարեաց.
Իշխանի որդւոյ նշանեցեալ քոյ,
Չհասեր պահու հարսանեաց ժամու.
Կսկիծ քոյդ մահու, սրտս ցաւատու,
Էիւր հարսնացու, զքեզ հողոյ հոռու.
Դիրք աղօթական, շերմոռանդական,
Ունէր քոյդ բերան մինչ ի կէտ կողման,
Կեանքդ ուրախական մեղ. ողբերգական
Առեւ զվախեան ըստ քոյդ գուշական:

Ո՛վ հայր իմ Գրիգոր,
Զի՛ սգաս յորդոր,
Զի առ Երկնաւոր,
Փեսայն հոգեւոր,
Եմ ժառանգաւոր
Երգելով երգ նոր:
Բնեկացի Շապան օղլու
Տէրացու Գրիգորի դուստր
Տուտի խաթունին
Թժ ՌՃԶԶ

Այս տապանաքարն ալ վերջին աս-
տիճանի ներաքանդակ զարդանկարներով
(Թուշուն, պտուղ, « Տիվալ », զվրու գարդ
եւայլն) պնդուած է:

Ո՛վ է արդեօք այն գեղահիւս ոտանա-
ւորին հեղինակը:

Ահաւասիկ Տուտի խաթունին հօրը՝ « Իշ-
խան » Գրիգոր Շապանեանի տապանագիրը:

9. Ներ տապանիս եղաւ մարմին
Ան ընտրելոյ բարեգարմին.
Որոյ հանգէտ նըման ցըմին
Դըժար գտանի հազարաց մին:
Զարմ Շապանեան տիրացու Գրիգոր.

Ներ իշխանաց այր պատուաւոր
Ազգիս մերոյ էր շահաւոր
Բայց մահն արար միջակոտոր:
Էր սա խոհեմ, այր հանճարեղ
Յոյժ իմաստուն բանիւ զօրեղ
Խօսքն էր անցուկ ի ամեն տեղ
Անճար իրաց գտանէր դեղ:
Որ ոք ունէր գործ մի զժար,
Սա հաստնէր նըմա յօժար
Շատ մի կեցաւ ցաւօք տկար
Համարեսցէ Տէր ապաշխար:
Որք հանդիպէր այս տապանիս
Լիով սրտիւ տուք զողորմիս
Թժին ՌՃՂԸին
Վետուարի ժէ

Ո՛րչափ մեծ տարբերութիւն կայ հայե-
րէն հին և նոր տապանագիրներու միջև.
Հիմակուանները չոր ու ցամաք, շատ ան-
գամ լակոնական ոճով ափ յափոյ յօրէ-
նուած արձանագրութիւններէ կը բաղկա-
նան մեծ մասով:

Ափսոս որ մեր պապերուն դամբարան-
ները մինչև այս օրս կը կողոպտուին, կը
զողցուին և կը ծախուին անխղճաբար:
Բանասէրներու հաճոյք պատճառելու հա-
մար կը շարունակենք:

Գ. ՀԱՍՍԵՐ

ՄԱՐԻԱ ՍՏԵԼԼԱ

ՆԱՄՈՒԿԸ

Կը մըտածեմ երբեմն. կեանքս եղաւ
Զուր՝ անօգուտ սպասումը մէկ նամակի:
Չըստացայ բնաւ նամակներ:
Այնքան, այնքան, անթուելի, անհամար,
Բայց չընտաւ ինծի այն մէկ նամակիկն.
Ամենէն աղուորն:

Ազգականի ուսուցիչի նամակներ
Բոլորն ալ թուրմ՝ ողորուն
Հեռաւորի տրտմութիւնով սրտառուչ,
Խորասուզուած միւս ափին
Ըստուերներուն մէջ թաղուն.

Բարեւներ անոնցմէ
Որ անծանօթ աշխարհաց
Կախարդական հրաւերներուն ունկնդիր՝
Թափառական կը վազէին

Ճամբաներուն վրայ չխարհի,
Փախչելով իրենց ձանձրոյթէն
Կամ իրենց ցաւէն.

Ընկերներու պատգամներ,
Լի միամիտ եռանդով,
Օրհնութիւններ ուրախութեան, հաւատքի.

Մարտիկներու հրաժեշտներ,
Ապեաններէն ու ծովէն,
Լուսափողփող աստղերով,
Գծուած մեռող ձեռքերով.

Խոստովանութիւնք անծանօթներու,
Երազներու, խորհուրդներու պարտէզներ
Աղջիկներու մըտերմական գաղտնիքներ,
Վաւեր խունկով բուրաւէտ.

Խօլ նամակներ կիներու,
Որ դիմեցին ինծի՝ իրենց մէկ քրոջ՝
Ճամու մը մէջ մոլորուն,
Ողբալանքներ՝ պարտուած
Փակուածներու անեղ անել բաւդի մէջ.

Գրագէտներու նամակներ
Ոսկեհուս թելեր
Վերտառութեամբ կնաւաճոյ
Եւ աշխարհիկ հեգնութեամբ
Թելեր ոսկի եւ արծաթ.

Մըտերմուռոյ նամակներ
Ազնուօրէն սըրամփո
Որ ճամբորդած իր պահուն
Կամ ափին մօտ խոկալուն՝
Օրագրութիւնը հիւսեց:
Կը ստուերագրէ կիսադէմք մ՝
Ու կը զըծէ բընանըկար մը՝ թեթել
Ձեռքով՝ յետոյ կ'ըսէ. գիշեր բարի քեզ.
Ըշտապումով մը՝ ինչպէս
Հեռախօսին մէջ, ու գլանիկը կ'առնէ
Մատիտը վար զընելով.

Խօսքեր պարզուկ եւ յստակ
Բարեկամի մը բարի,
Որ ըզգացում մը կու տան
Խաղաղութեան եւ յոյսի,
Խուսափուկ գաղջութիւն մ'ակուսի.

Ձայներ սփոփիչ այն պահուն
Ուր մըթագոյն եւս ու ցից
Դարաններով թընցաւ մեզ ապագան.
Ձայներ որոնք տաքցուցին
Ստուերին անկիւնը զանխուլ
Ուր թաքնուած էինք մենք

Ու մեզ տըին արտասուել
Երախտագէտ ըզգացմամբ,
Եւ բարձրացնել դէմքերնիս
Եւ թռչել. — Ո՞չ տակաւին
Կայ դաշտերուն մէջ ծաղիկ
Եւ երկնքին մէջ ծիծառ. —

Նամականի սիրային,
Որ երբ տասնութ տարու եկք
Կու տան սրտին կատաղօրէն տըրոփել,
Ու քսանհինգին՝ երկնչոտ
Կը փախչըտիք դէպ հեռաւոր սենեակներ:
Պիտտ անձուկին մէջ փակուած՝
Կը գունատին մեր այտերն,
Երբ պահարանը պատռեց:
Ըսքանչելի նամակներ,
Խմբանուագներ խօլական,
Ջանգակներու դաշնակում՝
Հրեշտակներէ զարնուած.
Յոյսի փողեր՝ շեփորներ
Որ կ'ընդլայնեն սահմաններն
Մարդկային բանտին,
Քիմեռանքեր զիսախօլւ,
Որ շալակիտն առած մեզ
Ապշուպեցին դէպ ի կապոյտ երկիրներն
Հեռաստանի, տեղեր ցունծի, հրճիւի
Ամենակալ զօրութեան,
Անտունութեան անդունդներ...
Եւ սակայն

Այն նամակն, այն նամակիկն,
Այն զոր անոնց ամէնուն
Երազեցի միջեւ, աղուոր այն նամակն
Ինծի երբեք չընասաւ.
Եւ ալ ասկէ վերջ չեմ յուսար, ըսպասեր
Որ ինծի այս աշխարհին մէջ հասնի ան:
Վասնզ Գի ան հասնէր պիտի քննէ լոկ,
Ու դուն չես զըբեր:

ՁԻԻՆԱՄԱՂԻԿՆԵՐ

Ին յիշէս դուն: Այն ատեն
Կը սիրէինք մենք պարտիզի ծաղիկներն,
Գարդենեաններն: Ու հիմա
Ընդհակառակը՝ այնքան
Կը սիրենք ձիւն ծաղիկներն,
Սուրհանդակներն աշունին,
Ձիւն ծաղիկները մենիկ,
Որ անտառին ծեքածուռ
Ոլորքներուն մէջ մեզ ճամբայ կը ցուցնեն,

Հազիւ ներկուած մանիւշակ
Գոյնով, եւ ոչ մէկ տերուով ստուերոտած.
Յօղուենի վրայ կը մընան
Ուզողոր՝ մերկիկ, անշրթի ձինն ծաղիկներն:
Բուրումներու հրաւէրներ
Ձին արծակիք շորս կողմէ ձինն ծաղիկներն:
Կու տան փնտռել ու փնտռել
Ինքզինքնին խոր թաւուտքին մէջ անտառին:

Եթէ ցօղունը ծծենք՝

Համ մը լեզի կը լեցընէ բերաննիս:
Նոյն ինքըն ձինն ծաղիկներու հոգին է.
Բուրը քնաղ ծաղիկներն
Ախարհի այս օր պիտի ես անոնց հետ
Ձգփոխէի, միապէս քաղցր ու լեզի
Ինչպէս երազն իմ ու քու:

ՔԱՆՏԸ

Կանուխկեկ, նոյն իսկ տակաւին շարթեցած
Այս նեղ՝ անձուկ բանտին պատերը կը զգամ,
Որ մըթանձմ խորհուրդներուս բաւդին մէջ
Ինծի ձանձրոյթ ու սարսափուն կը բերեն:

Եւ սակայն, երբ որ դիպուանով կը խըրիմ
ժըխորէն ներս օրուան, տանջանքը ահա
Ուրախութեան կը փոխուի, անքը ամբիծ
Ուսնայազ սովոր կախարդանքին կը բացուի:

Կը լայնայ բանտն, աշխարհը շինչ կը փայլի
Եւ կը կորսուի մրբկոտ ծովուն մէջ անհետ
Այս խորունկ ձայնը որ հոգիս կը խըւէ:

Բայց գիշերով՝ զիս կը պրկէ նորէն բանտն
Ու կը ճնշէ կը տռչէ... — Տէր իմ զըթած, —
Կը հեծեմ, բնչպէս գեռ կրնամ համբերել, —

ԿԱՆԱՅԻ ՄՏԱՇՈՒՄՆԵՐ

Կարծածէ՞ դառ աւելի զիս կը սիրես:
Տորչափ այսպէս քուկը եմ՝ հասկնալ չես կարող:

Պիտ՝ ուզէի որ վախճայիր թէ դուն զիս
Կորսնցուցած ես, եւ սակայն չեմ ուզեր,
Եւ սակայն չեմ գիտեր սըտել ես քեզի:

Ահա թէ ինչ կը փափագիմ. Տեսնէ՞ր
Ձիս սիրահար հոգւոյ մը մէջ ցուացուած,

Հոգւոյ մը մէջ վտանգելի ու պայծառ
Ուրջան որ դուն կասկածաւոր ես ու մութ:

Անոր իմ վրաս մտածելը զինքը վառէ
Պերճ գործերու եւ մըզէ վեհ լաւութեանց,

Եւ իր ամէն ամբիծ արարք կրէ անունս
Եւ ամէն իր յաղթութիւններն իմ կրնիքս,
Եւ հուսկ դուն իմ ճակատագիրս հասկընաս,
Եւ տեսնես հուսկ ուրեմն քու ճանապարհդ:
Եւ աւելի բարձր հոսանքով վերամբարձ,
Քեզի այգի մը մէջ նոր՝ նոր երեւամ:

ՆԿԵՂՆԵՑԻՆ ԲԼԲՈՆ ՎՐԱՅ

Եղեղեցին կը կանչէր թոյլ զօղանշով
Լուսապայծառ օրուան վերջին ծրէնէն,
Բայց ծագածուռ է ճամբան,
Դժուարաբաց դռներն, երկայն սանդղաներն.
Կը թափառէր շուրջանակի լոկ չղջիկն
Ու լուսնակին պաղպաղէ հագեր էր կամարն:

Խոնար վանքին մէջ փայլակուս մը սանձեց
Վանդակներուն ետին քայլերն աշխարհիկ:
— Լուսի՛րն. — Ու է. — Վաղը դարձէ՛ք. — Կը

Կը սողային գերաններուն վրայ ստուերներ
Մայրապետի, որ երեցած էին հոն
Բալլիթներու շառաւիղ:

— Վաղը՝ ութին: — Ու դարձան ետ հապճեպով
Հետապնդուած կարծես, ու բացը ելան:
Ու դեռ քոյրեր կը լըտէին հրաւէրներն
Ու լուս՝ հանդէպ առաջդերն
Կը փախէին դէպ ի բըլուրն ամայի:
Վաղը: Ունի՛ն սիրահարներն արդեօք վաղ:

ՄԱՐԹԱ

— Պոյր, կը զգամ զայն. այս գիշեր
Վերջին գիշերն է, վերջին:
Խնդրեմ, զայն վաղը փնտռէ
Ըսէ իրեն ինչ գիտես:
Արցունքներուս լուսթեան մէջ
Ամէն ատեն, միշտ, ըսէ
Իրեն թէ զինք պաշտեցի:

Ո՞վ Տէր, փառք քեզ, կը մեռնիմ.
Կրնայ ժայթքել հուսկ ուրեմն
Այս աղապակը խորունկ:
Հրաւէրներուն աշխարհի
Եղայ ես միշտ կոյր ու խուլ:
Միակ երկինք մը հասայ,
Լոկ մէկ անուն լըսեցի
Ունեցայ մէկ հանդիպում.
Անտառին մէջ ցնորքներու
Հանդիպեցայ մէկ մարդու:

Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԳԻՆՅԱՆ